

STIENS, DE HERVORMDE KERK (gewijd aan de H. Vitus)

De kerk van Stiens is fraai gelegen op een, door een krans van linden (geplant in 1779) omgeven kerkhof. Rond het gehele kerkhof loopt een pad. De toegangen tot dit pad waren vroeger alle afgesloten met een draaikruis. Nu is nog één draaikruis aanwezig. De volksmond zegt, dat de kruisen er waren om de duivel te beletten op het kerkhof te komen. Waarschijnlijker is het, dat deze dienden om loslopend vee van de gewijde grond te weren.

De zware bakstenen zadeldaktoeren is een imposant bouwwerk. Hij dateert uit de zestiende eeuw en is opgebouwd uit blokvormige geledingen. De geledingen worden verlevendigd door spitsbogige nissen. De traceringen in de nissen van de onderste geleding zijn uitgevoerd in tufsteen. De toren heeft een fraai geprofileerde ingangspartij, waarin twee nissen te zien zijn, die vroeger waarschijnlijk plaats boden aan beeldjes van heiligen. In de torenmuur bevindt zich een wenteltrap. De restauratie van de toren vond plaats in 1957. In de toren hangen drie klokken, t.w. een uit 1381 met een diameter van 105 cm, die 810 kg weegt. Arent van Wou goot in 1509 een klok met een diameter van 136 cm, die 1587 kg weegt. In 1607 goot Gregorius Gregory van Hall uit Saksen een met een diameter van 124 cm die 1210 kg weegt.

Het schip dateert uit het eind van de elfde of het begin van de twaalfde eeuw. Het oude muurwerk van grijze tufsteen wordt verlevendigd door lisenen en rondbogen, die spaarvelden insluiten. In deze spaarvelden zijn de sporen van kleine rondbogige vensters te onderkennen.

Jammer genoeg heeft het uiterlijk van het schip sterk geleden door het inbreken van grote spitsbogige vensters en de bemetseling met kleine steen. In de noordmuur bevinden zich restanten van een bakstenen ingangspoortje. Bovendien zijn hier, evenals in de zuidmuur, sporen te zien van een aanbouw.

Het inspringende koor heeft aan de zuidzijde tufstenen restanten muurwerk. Hier is ook een fraaie romano-gotische rolstaaf te zien. Het koor is verschillende malen verhoogd. In de negentiende eeuw is het verknoeid door een bemetseling met kleine steen.

De kerk is in de 16de eeuw gedekt door een doorlopend houten tongewelf met een verhoogd middengedeelte, driepasvormig in dwarsdoorsnede.

Trekbalken met geprofileerde sleutelstukken steunen op houten muurstijlen. Aan de zuidkant bij de preekstoel bevindt zich een beschilderd korbeel in de kleuren rood, geel en met zwarte omlijning. De vrijgekomen voormalige doorgang naar de uitbouw aan de noordzijde van de kerk wordt thans weer benut als nooduitgang. Hierboven is het jaartal 1583 te voorschijn gekomen. Restant van een rode muurbeschildering is ook hier zichtbaar geworden.

Ook aan de zuidzijde is de voormalige doorgang naar de vroegere aanbouw zichtbaar gemaakt. In het koor bevinden zich vier spaarbogen, een hagioscoop en een nisje (voor een beeld?).

Verder vinden wij in het koor twee gemetselde grafkelders en staat er een 17de eeuwse herenbank voor een grafsteen van het echtpaar Philip van Boshuysen (1584-1652) en Anna van Eysinga (1594-1655), die op Juckema state woonden. In de vloer ligt een grote grafsteen met de wapens Burmania en Stinstra van Sibrant en Heero van Burmania, de laatste sneuvelde in de strijd bij Roermond in 1632. Op een grafsteen van Pyter Jurjens (1750) zijn drie vogels afgebeeld, t.w.

"Een liep, Een Schrie, Een Tjirk staen op dese Zierk". De preekstoel (gedeeltelijk 17de eeuw) is gehangen aan de zuidmuur. Hier tegenover staat een overhuifde bank (17de eeuw) waarop zich een wapenbord bevindt met de wapens Dekema, Burmania en Cammingha en gedateerd 1635. Naast deze bank en naast de preekstoel bevinden zich twee eikenhouten banken.

Het doopvont is afkomstig uit de gesloopte R.K. kerk te Wijtgaard.

De drie kroonluchters zijn aangekocht bij een antiekhandel in Belfeld (Limburg).

Boven de deur onder het orgel bevindt zich een opengeslagen boek van hout met de volgende tekst: Looft God in Zijn Heiligdom 1829.

Onder de orgelgalerij bevindt zich een deurpartij uit het eind van de 18de eeuw die toegang naar de torenruimte (nu consistoriekamer) en de orgelgalerij verschaft.

De kerk werd in de jaren 1974-1976 gerestaureerd.

Het orgel

In 1829 / '30 bouwden de Gebroeders van Dam uit Leeuwarden een nieuw orgel, met nieuwe blaasbalgen, windladen, regeerwerk en kast (dit laatste wordt in twijfel getrokken). Zij gebruikten voor het pijpwerk ouder materiaal van schitterende hoedanigheid. Daar het instrument veel meer pijpen uit de 17de en 18de eeuw bezit dan het vroegere orgel telde, is het duidelijk, dat de Van Dams gebruikt pijpwerk van

elders in het nieuwe orgel opstelden. Dit van elders gekomen pijpwerk draagt de kenmerken van de grote Westfaals-Friese orgelmakersfamilie Baders. Vermoedelijk is dit pijpwerk afkomstig uit het in 1824 door hen afgebroken orgel van Arum, dat in 1668 door Tobias en Coenraad Baders was gebouwd.

Hoofdwerk:

Prestant 8'
Bourdon 16'
Holpijp 8'
Octaaf 4'
Quint 3'
Octaaf 2'
Tertiaan 1 $\frac{3}{5}$ '
Cornet 3 sterk
Mixtuur 3-4 sterk
Trompet 8'

Rugpositief :

Prestant 4'
Holpijp 8' Aangehangen pedaal
Viool 8' Omvang C-c¹
Fluit 4' Klavieromvang C-f³
Woudfluit 2' Manuaalkoppel
Dulciaan 8' Tremulant

Het orgel werd gerestaureerd in de jaren 1974-1976. door de firma Bakker en Timmenga te Leeuwarden

M. Nauta
1977